

Johan van Oldenbarnevelt

Politiek leider van de Republiek

Oldenbarnevelt is de landsadvocaat van de Republiek tijdens de opstand tegen Spanje. Een van de grootste staatslieden van ons land die uiteindelijk eindigt op het schavot.

Johan van Oldenbarnevelt is de landsadvocaat van de republiek tijdens de Opstand tegen Spanje. Eén van de grootste staatslieden van ons land die uiteindelijk eindigt op het schavot.

“Nou, hier lopen we het depot in en dit is het papieren archief van Van Oldenbarnevelt zoals dat hier bij de Koninklijke Bibliotheek en het Nationaal Archief is bewaard.”

“Dit is de hele Oldenbarnevelt?”

“Ja. Dit is het. Dit hebben we.”

“En dan de hamvraag: wie is die man?”

“Een Nederlandse man van zeer eenvoudig komaf, burger uit Amersfoort, die in no time wereldpolitiek maakt. En tussen vorsten beweegt. Ineens, ja, de sleutel in handen heeft over de vraag of Europa in oorlog is of niet.”

“Een unieke figuur, niet alleen voor Nederland, maar ook daarbuiten zelfs?”

“Ja, hij begon als pensionaris van Rotterdam, advocaat, maar één van de allereerste stappen waar hij echt concreet in de politiek bij betrokken is geweest op het niveau van de Nederlandse Staat, dat is de totstandkoming van de Unie van Utrecht. De Unie van Utrecht was een defensie-unie, waarbij de Noordelijke Nederlanden in ieder geval met elkaar afspraken gemeenschappelijk op te trekken tegen de vijand. Ja, net zoiets als de huidige NATO, maar dan voor zeven Noordelijke Nederlanden. Waarbij dus de vraag was: “wat doe je op collectief niveau, het is bijna Europa, en wat doe je op het niveau van de individuele staten?”. En in feite werd hier een nieuw verdrag gecreëerd dat de basis legde voor die Nederlandse Staat. Dit is in feite de conceptminuut van dat verdrag, keurig netjes door een klerk opgeschreven, en deze kriebeltjes, wij weten altijd: als je het niet meer kunt lezen, is het van Van Oldenbarnevelt, en je ziet hoe hij eigenlijk op de details, op de kleine details, van dat traktaat van die Unie van Utrecht, hoe hij daar zijn stempel op heeft geprobeerd te drukken.”

“Het hoogtepunt van zijn macht was het moment waarop hij het Twaalfjarig Bestand doorduwde. De oorlog met de Spanjaarden duurde en duurde maar. Er was natuurlijk die vergeefse Slag bij Nieuwpoort geweest en het was Oldenbarnevelt eigenlijk al vrij snel duidelijk, dat op deze manier doorgaan met die oorlog geen zin had. En dat bestand heeft hij een ongelooflijk grote rol in gespeeld. Het ging over hele wezenlijke vragen, het ging over de vraag: “zou Nederland dan echt internationaal erkend worden?”, “zou er ruimte zijn voor een eigen godsdienstbeleid?” en, misschien nog wel één van de aller belangrijkste vragen: “zou er een akkoord te bereiken zijn met de Spanjaarden over de hele winstgevende handel op de wereldzeeën?”. Het ging hier echt over de vrije vaart op de zee, de erkenning van de Nederlandse Staat, de onafhankelijkheid.”

“En hij moest het over al die dingen dus eens worden met al die gewesten die deelnamen en er was er niet één die de leiding had, dus hij moest alles maar aan elkaar breien?”

“Ja, en de Stadhouders Maurits was één van de partijen, je zou kunnen zeggen de aanvoerder van de partij die eigenlijk niet zoveel trek had in dat bestand en eigenlijk was voor doorvechten. Dus hij moest tegelijkertijd op heel veel verschillende borden schaken om dat bestand erdoor te krijgen. Daarom heeft het ook zo lang geduurd en uiteindelijk, ik heb dat er ook maar even bijgehaald, de kroon op zijn werk: het Twaalfjarig Bestand in alle mooie artikelen waar Van Oldenbarnevelt zo ongelooflijk veel energie in heeft gestoken.”

“En het hoogtepunt misschien wel van zijn macht?”

“Ja.”

Het aanzien van Van Oldenbarnevelt wordt steeds groter, maar hij raakt in een machtsconflict met Legerleider Maurits van Nassau.

“Nou, hier hangen ze allemaal. Hier heb je Maurits in het midden, hangend boven de bank.”

“Met sikje?”

“Ja, met sik. Johan Maurits. Dat is ook nog een verre familielid.”

“En dan is dit de Maurits Toren?”

“Ja.”

“Hier heeft Maurits gewoond?”

“Ja, hier woonde hij. Eigenlijk, ja, heel centraal in dat complex met uitzicht op, ja, het politieke centrum van de macht. Ja. De kwestie waar het op stuk gaat lopen is de opvatting over het geloof, over het Calvinisme, en moet er een geloof zijn, een Calvinisme zijn voor de hele republiek. Volgens de opvattingen van Maurits en zijn getrouwen of mag elk gewest min of meer zelf uitmaken hoe zij met dat geloof omgaan? Oldenbarnevelt kiest eigenlijk voor de gewestelijke lijn. Hè, hij gaat zeggen van “elk gewest moet in geloofszaken kunnen optreden” en daar gaat hij nog een stapje verder in door de gewesten toestemming te geven, om zelf zeg maar soldaten aan te stellen, om in geloofszaken eventueel op te treden. Dat is voor Maurits in feite onacceptabel dat hij als nationale legerleider het moet verdragen dat er ook andere legertjes komen waar hij niet het gezag over heeft. Hij maakt zich eigenlijk daarmee tot bij uitstek de nationale verdediger van het geloof en de echte uitbarsting, die komt er als Maurits heel publiekelijk ter kerke gaat in de Kloosterkerk in het centrum zeg maar van het Aristocratische, het rijke Den Haag, vlakbij het huis van Oldenbarnevelt zelf.”

“Dus naast het huis van Oldenbarnevelt gaat hij naar een kerk om daar een richting, een geloofsrichting te belijden die tegen Oldenbarnevelt ingaat?”

En Maurits gaat verder. 18 jaar na de Slag bij Nieuwpoort. De eerste kras in de relatie van een gouden duo. Met schrijver Thomas Rozenboom op de plek waar het verhaal eindigt. Hij hertaalde het dagboek van Jan Franken, de knecht van Oldenbarnevelt die tot het laatste moment bij zijn meester bleef.

“Op een dag in 1618 moet Oldenbarnevelt hier naar kantoor gekomen zijn, zoals dat zo vaak ging. Dus hier echt voor de Ridderzaal kwam hij aan? En toen...?”

“Toen werd hij gesommeerd om zich te melden bij de Prins, Prins Maurits.”

“Zijn knecht, Jan Franken, die was erbij?”

“Ja, die heeft hem natuurlijk die trappen op geholpen naar dat vertrek van de Prins en die beschrijft dan in dat verslag wat hij nadien heeft geschreven dat Prins Maurits de landsadvocaat Van Oldenbarnevelt heel bars heeft toegesproken. En toen is hij vastgezet, Van Oldenbarnevelt. Hier ergens.”

Na 8 maanden rechtspraak wordt Van Oldenbarnevelt uiteindelijk veroordeeld en volgt de dramatische terechtstelling. De tragiek gaat zelfs verder: al de volgende dag verklaren de Staten-Generaal dat de overledene deerlijk wordt gemist. Ende zij God zijn ziele genadig. En Maurits komt de jaren erna niet meer tot grootse daden. Iedereen verliest. Want hoe moest het nu verder met het land, nu het zijn grote schepper kwijt was? Het had een staatsinrichting die ook na zijn dood nog naar de hand van Oldenbarnevelt bleef staan. Tot op de dag van vandaag zelfs. De hand van de eerste Nederlandse polderraar op nationale schaal.